

Подальший розвиток християнських партій в Україні необхідно, на наш погляд, розглядати в контексті аналізу запозичення європейського досвіду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк З. Побудова громадянського суспільства в Україні та християнське соціальне вчення / Релігія і суспільство в Україні: фактори змін: Матеріали Міжнародної конференції 15 – 16 травня 1998 р. м. Київ. – К., 1998. – С. 68 – 75.
2. Бех І. Проблема особистісних цінностей: стан і орієнтири дослідження / Українська психологія: сучасний потенціал. Матеріали Четвертих Костюківських читань. 25 вересня 1996 року. – Т. 1. – К., 1996. – С. 57–67.
3. Гарасим І. Чи людині у ХХ ст. потрібна Церква? / Календар “Благовіста” на 1995 р. – Гурово-Главецьке: Видавництво “Благовіст”, 1995. – С. 40–50.
4. Гудзик Б. “Політика” церкви виховувати громадян справжніми християнами // День. – 12.12.1999.
5. www.cvk.gov.ua.
6. www.hds.org.ua/press/ua/97.php.
7. http://uk.wikipedia.org/wiki/Християнська_демократія
8. http://uk.wikipedia.org/wiki/Український_християнський_дух.

УДК 32.01 (5-15)

Х. Поліщук

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ ГЛАВ ДЕРЖАВ АРАБСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ЄГИПЕТ ТА КОРОЛІВСТВА САУДІВСЬКА АРАВІЯ

© Поліщук Х., 2009

Розглянуто політичний інститут глави держави в Арабській Республіці Єгипет та Королівстві Саудівська Аравія. Виділено спільності та відмінності між повноваженнями глав цих держав, здійснено кількісний вимір впливовості та повноважень інституту глави держави.

The political institute of the head of the state is considered. Common and different features about the authorities of the heads of these states are defined. Quantity measurement of authorities and effect of the head of the state institute is made.

Трагічні події 11 вересня 2001 року, коли були здійснені атаки на Сполучені Штати Америки, довели світові дієвість аксіоми порівняльної політології про необхідність вивчення політичних інститутів усіх країн, незалежно від їхнього географічного розташування та рівня економічного розвитку. На жаль, близькосхідний регіон тривалий час не викликав активного зацікавлення як у колах науковців-політологів, так і носіїв влади. Відтак сьогодні постає необхідність заповнити прогалину, яка утворилась у компаративістиці з вивчення політичних процесів саме на Близькому Сході. Одна з визначальних проблем країн регіону – низькі показники демократичності. За оцінками Freedom House, більшість держав регіону належать до невеликих (включаючи й Королівство Саудівська Аравія), а Арабська Республіка Єгипет – до частково вільних. Такий стан речей зумовлений дисбалансом між політичними інститутами у політичній системі, де найвпливовішим виступає саме інститут глави держави. Відтак його детальне вивчення має надзвичайну актуальність, оскільки можливі лібералізаційні зміни у цьому інституті можуть у визначальний спосіб вплинути на підвищення показників демократичності і допомогти підтримати безпекову ситуацію і в близькосхідному регіоні, і в міжнародній системі. Крім того, між Україною та Єгиптом і між Україною та Саудівською Аравією активно розвиваються двосторонні відносини. Це засвідчують офіційні візити перших осіб нашої держави до цих країн – Президента В.А. Ющенка до АР Єгипет та Першого віце-прем'єр-міністра О.В. Турчинова до КСА у квітні 2008 р. Королівство Саудівська Аравія – одне з держав та державних об'єднань, куди звернувся Кабінет Міністрів України з питання отримання кредиту для покриття планового дефіциту Державного бюджету України-2009 [1]. Налагодження міцних двосторонніх відносин – неможливе без попередніх наукових висновків, отож аналіз сучасної політичної ситуації у цих державах та вивчення найвпливовішого політичного інституту – запорука налагодження довготривалих зв'язків між Україною та АР Єгипет і КСА.

Проблема ролі та місця інституту глави держави на теоретичному рівні та в АР Єгипет та КСА зокрема вивчалася західними, арабськими, ізраїльськими науковцями та вченими пострадянського простору. Найціннішими для нас були дослідження М. Вебера, Д. Сурдель, А. Море, Д. Букая, І. Шаміра, М. Теграніана, Р. Халіді, А. Романюка, Ю. Шведи, М. Сапронової, М. Жданова та ін. У той самий час варто зазначити, що прикладна література з проблематики близькосхідного регіону, на жаль, характеризується заангажованістю, цензурованістю, оцінковими судженнями, важкодоступністю в Україні, отож, використовувалась нами з великою мірою застережності з метою виконання нашого дослідження на основі наукового принципу об'єктивізму.

Мета роботи – дослідити політичний інститут глави держави в АР Єгипет та КСА; виділити спільності та відмінності; виокремити причини, що зумовили його доміноче становище в політичних системах; здійснити вимір впливовості глави держави за методикою Сіарофа.

Оскільки конституцією Саудівської Аравії вважаються святі книги ісламу Коран та Сунна Пророка, про що свідчить відповідний королівський указ [7], то конкретні норми щодо повноважень монарха з цього джерела ми не зможемо проаналізувати. Однак існує окремий загальний „Базовий Закон про врядування А/91”, який був виданий колишнім Королем КСА Фахдом 27 серпня 1991 р. (1412 р. за ісламським календарем хіджрою), що визначає порядок утворення та функціонування інститутів політичної системи КСА, насамперед інституту глави держави. Стаття 5 цього закону визначає наступне: „Монархія – це система державного правління в Королівстві Саудівська Аравія. Її правителями будуть сини засновника короля Абдалазіза бін Абдалрахмана аль Файсала ас-Сауда” [7].

Цей же закон визначає, що „найбільш достойним серед них буде складено присягу на вірність відповідно до Корану та Сунни... Для підтвердження Святих Книг громадяни будуть підданими короля” [7]. Отже, Базовий Закон про врядування у своєму формулюванні містить двозначність, а отже, поле для вільних тлумачень, здебільшого самим же монархом. Хоча закон нібито визначає спадковість по лінії батько-син (починаючи від засновника), йдеться не про конкретного сина, а про „найбільш достойного”. Крім того, дозволяється за приклад у виборі спадкоємця брати Сунну Пророка (Приклади життя Пророка Мухамеда), який не вказав на конкретного спадкоємця, що й призвело до розколу Ісламу. Відтак єдиним більш-менш конкретним положенням закону є твердження про крон-принца (стаття 5): „Крон-принц не може присвячувати себе іншим обов'язкам, окрім виконання обов'язків крон-принца. Після смерті короля крон-принц виконує обов'язки короля, до того часу, поки не складе присягу на вірність” [7]. Крон-принца може призначити діючий монарх. Однак, як доводить практика, крон-принцом не завжди стає син короля. Наприклад, чинний монарх Абдалла, колишній крон-принц, – брат померлого короля Фахда Абдалла успадкував трон за доволі сприятливих для себе обставин: ставши першим віце-прем'єр-міністром у кабінеті Фахда, йому було доручено вести обов'язки крон-принца з 1982 р. Однак, з 2003 р. король Фахд важко занедужав і перебував главою держави лише формально. Він помер у 2005 р. не прийшовши до свідомості після операції, так і не назвавши свого наступника офіційно. В такий спосіб Абдалла логічно з позиції крон-принца та першого віце-прем'єра перейшов на сходинку монарха. Однак, якби король Фахд встиг до смерті призначити крон-принцом свого сина, владно-династична ситуація в Королівстві станом на сьогодні могла б скластись зовсім по-іншому. Чинним крон-принцом також є брат Абдалли – Султан бін Абдал Азіз ас-Сауд. Тому, прогнозуємо, успадкування по лінії братів у Королівстві Саудівська Аравія може мати продовження. Підтвердженням цього є повідомлення Центральної інформаційної агенції США, де є новина про створення з жовтня 2006 р. так званої Агенції підданства, яка стане комітетом саудівських принців, що обиратимуть наступного короля. Проте королівський указ про Агенцію підданства також зазначає, що комітет запрацює лише після офіційного оголошення королем крон-принца Султана [4]. Цей крок може стати хоча б частковим елементом виборності, принаймні в межах принців, а не лише, як воля чинного монарха. Проте й надалі не йдеться про всенародні вибори глави держави КСА. Крім того, майбутній монарх Султан бін Абдал Азіз ас-Сауд може відмінити цей указ короля Абдалли після успадкування трону.

Станом на сьогодні монарх є символом єдності країни та повинен виконувати функцію збереження рівноваги між потенційними правителями: фундаменталістами, середнім класом, королівською родиною та бедуїнами: „Незважаючи на непідробний авторитет та величезні статки, становищу короля не позаздриш... Він повинен підтримувати мир між чотирма абсолютно різними групами населення: суворими, безкомпромісними фундаменталістами, які вимагають повернення до минулого; освіченим середнім класом, який прагне відкинути традиції середньовіччя; племенами бедуїнів, які не хочуть покинути кочовий спосіб життя та осісти в містах, та, нарешті, членами королівської родини, яким непотрібно нічого, окрім грошей” [3, с. 15].

В Арабській Республіці Єгипет главою держави є президент. Ця посада – виборна. Однак з 1981 р. вже п'яту каденцію поспіль займає одна особа – Мухамед Хосні Мубарак. На думку російської дослідниці М. Сапронової, це пов'язано з наступним: „Роль глави держави-президента в арабських країнах визначається тією обставиною, що в абсолютній більшості республік ліберально-демократичні парламентські форми в чистому вигляді так і не закріпилися” [2, с. 28]. У той самий час важко не зауважити лібералізаційні зміни, які відбулись у Єгипті впродовж правління Хосні Мубарака. Відтак його п'ята каденція, яка розпочалася восени 2005 р., позначена першими всенародними виборами президента Республіки. Попередньо вибори відбулись у парламенті. Цю процедуру визначала стаття 73 частини 5 Конституції АР Єгипет: „Народна асамблея висуває кандидатуру на посаду президента Республіки та виставляє її на всенародний референдум. Висунення кандидатури здійснюється Народною асамблеєю за пропозицією не менше однієї третьої складу парламенту. Кандидатура особи, яка отримала підтримку двох третіх складу Народної асамблеї, вноситься на всезагальний референдум. Якщо кандидат в президенти не отримав вказаної більшості, то процедура висунення знову здійснюється через два дні після попереднього голосування. Кандидатура, що отримала абсолютну більшість голосів депутатів, вноситься на всезагальний референдум. Висунений кандидат стає президентом Республіки, якщо отримає абсолютну більшість голосів громадян, які взяли участь в голосуванні. Якщо кандидат не отримав необхідної кількості голосів, Народна асамблея висуває наступну кандидатуру відповідно до встановленої процедури”.

Однак 21 серпня 2005 року президент Х. Мубарак підписав зміни до Конституції, попередньо проголосовані парламентом держави. Теперішня редакція статті 76, яка й надалі визначає порядок обрання президента Єгипту, звучить так: „Президент обирається прямим, загальним, таємним голосуванням. Апліканта, який може стати кандидатом у президенти, повинні підтримати 250 членів Народної асамблеї або дорадчого органу „Шура”, а також члени місцевих регіональних рад у наступній кількості: від Народної асамблеї – 65 депутатів, від „Шура” – 25 депутатів, і по 10 місцевих та регіональних принаймні в 14 регіонах” [5]. У той самий час депутатам від місцевих та регіональних рад дозволяється підтримувати одночасно більше ніж одного кандидата, оскільки розміри регіонів та міст в країні відрізняються. Висувати кандидатами в президенти своїх лідерів мають право і політичні партії, за умови, якщо вони мають фракцію хоча б в одній з двох палат парламенту, кількості у 3 % від загального складу палати; існують безперервних п'ять років, а особа, висунута від партії, перебувала у її політраді безперервно не менше одного року до часу початку електоральної кампанії. Передбачено шанси і для дрібних партій: якщо партія здобула хоча б одне депутатське місце в теперішньому складі Національної асамблеї, то вона має право висунути на посаду президента відповідно до встановленої процедури особу, що перебувала у її політраді безперервно не менше одного року до часу початку електоральної кампанії для участі в одній з президентських кампаній, що існуватимуть впродовж 10 років, починаючи від 1 травня 2007 р. [5]. Ця процедура – справді не проста. Одразу підкреслимо, що конституція Єгипту не передбачає самовисунання, що віддаляє її від сучасних демократичних норм. Однак перехід до загальнонародного голосування від банального підтвердження волі Народної асамблеї – це справді крок вперед в демократизації політичної системи АР Єгипет. На жаль, змушені констатувати, що велика роль у висуванні кандидатів продовжує належати членам народного парламенту та місцевих рад. На особливе місце виходить з певних причин і політрада партій. Такі зміни, на нашу думку, зумовлені перспективами підготовки наступного президента Єгипту – сина Хосні Мубарака Гамалія. Останній працює у фінансово-контрольному відділі політради Народно-демократичної партії, очолюваної діючим президентом Хосні Мубараком. Крім того, Гамаль має 42 р., а стаття 75 Конституції Єгипту дозволяє балатуватися на посаду президента лише особам, які досягли 40 років і народжені від батьків-єгиптян. Отже, у 2005 р. Гамаль був ще занадто молодий, щоб висувати свою кандидатуру. Однак зараз вік дозволяє йому повністю заявити про свої президентські амбіції у 2011, коли відбудуться наступні вибори. Термін повноважень президента Єгипту становить 6 років. Конституція не передбачає обмежень щодо кількості переобрань (стаття 77) [5].

Як вже ми зазначали вище, Королівство Саудівська Аравія – абсолютна монархія, отож повноваження монарха є фактично необмеженими. Стаття 44 Базового Закону про врядування [7] визначає поділ влад в королівстві на судову, виконавчу, регуляторну, де король виступає арбітром між гілками влади. Законодавчої гілки в країні не існує, адже законодавча ініціатива належить виключно монарху. Він може за бажанням брати до уваги рекомендації дорадчого органу Меджлісу аш-Шура. Крім того, радити королю мають право вища рада улемів, відділ муфтіїв та адміністрація досліджень. Стаття 55 визнає короля наглядачем втілення законів шариату та верховнокомандувачем у військовій справі і обороні. Монарх одночасно є главою усієї гілки виконавчої влади, бо обіймає посаду глави Ради міністрів держави, має право своїм указом звільняти та призначати міністрів, а також відправляти у відставку весь кабінет. Лише глава держави може оголосити надзвичайний стан, війну, загальну мобілізацію. Відповідно до статті 63 Загального закону про врядування,

саудівський монарх особисто приймає глав інших держав, призначає послів та дипломатів в іноземних країнах. На час відсутності чи хвороби короля КСА його обов'язки виконує крон-принц. Окрім безмежних повноважень з формування виконавчої влади, король своїм указом також формує дорадчий орган Меджліс аш-Шура та місцеві органи влади. Хоча чоловіки віком від 21 року мають право обирати депутатів міського рівня, однак ці обіцяні вибори поки що не проводилися і призначеннями депутатів продовжує займатись король. Він має право скликати спільні сесії кабінету та Меджлісу, а також відвідувати засідання Меджлісу „коли вважатиме це за потрібне” (стаття 69) [7]. Також у час відсутності спікера та віце-спікера Меджлісу король особисто веде засідання дорадчого органу [6]. Король ратифікує міжнародні угоди та ухвали кабінету міністрів та впроваджує їх в дію своїм указом. Глава держави своїм указом призначає 5 з 11 суддів Верховного суду напряму [8]. Решта – голови апеляційних та загальних судів з міст Мекки, Медіни, Ер-Ряду, Джидди, Даммаму та Джізану. Або у час відсутності голів – їхні заступники. Ці судді призначаються міністром юстиції, отож, мають походження з виконавчої гілки влади. Загальний закон про врядування не передбачає усунення монарха з правлячої посади.

Повноваження єгипетського президента також є доволі широкими, проте, порівняно з абсолютизмом саудівського монарха, піддаються обмеженням і, що найголовніше, можуть бути припиненими. Конституційні норми визначають повноту президентських повноважень та обов'язків (статті 74–192) [5].

„Глава держави – президент Республіки. Він забезпечує суверенітет народу, повагу до Конституції та сили закону, захист національної єдності, соціальну справедливість і наглядає за обмеженнями гілок влади в такий спосіб, щоб кожна з них відіграла в національній дії свою роль” (ст. 73) [5]. Президент зобов'язаний вжити негайних заходів у разі виникнення загрози національній єдності чи державі загалом, після відповідних консультацій зі спікером та прем'єр-міністром. Їхнє спільне рішення виноситься на народний референдум, результати якого повинні бути імплементовані у межах 60 днів. У час імплементатії Народна асамблея не може бути розпущена. Після складання присяги на вірність батьківщині президент набуває повноважень і виконує їх протягом шести років. Протягом цього часу він не має права займатись будь-якою підприємницькою діяльністю та отримувати дохід з інших джерел, окрім заробітної плати, що визначається законом.

У разі тимчасової відсутності чи хвороби президента його обов'язки виконує прем'єр-міністр. Коли ж президент визнається недієздатним, його функції переходять до спікера. На жаль, Конституція не визначає часового терміну у категорії „тимчасова відсутність”. Щоправда, для виконавця обов'язків глави держави у цей час закон передбачає обмеження: зокрема, згідно зі статтею 82 Конституції АР Єгипет, прем'єр-міністр не має права розпустити Народну асамблею чи просити парламент внести конституційні зміни [5].

Відставка президента можлива внаслідок двох шляхів: по-перше, він може звернутись з листом до Народної асамблеї. У такому випадку оголошуються дочасні вибори. По-друге, Конституція Єгипту передбачає імпічмент. Президентські повноваження припиняються одразу після оголошення йому недовіри парламентом. Крім того, щодо президента можна провести розслідування, а також піддати його суду. Однак, якщо суд главу держави виправдає, він повертається до виконання обов'язків президента. Статті 100–101 Конституції Єгипту передбачають співпрацю президента з Народною асамблеєю. Зокрема, глава держави скликає депутатів на щорічну сесію, яка розпочинається другого четверга листопада. Окрім того, президент може скликати сесію у будь-якому місті, окрім Каїра, а також на позачергову сесію, якщо отримує про це звернення від простої більшості членів парламенту.

Глава держави має право видавати тимчасові резолюції, що мають силу закону, якщо їх підтримує дві третіх складу Народної асамблеї. Після закінчення законності резолюції, однак за умов продовження існування причин, заради яких вони були видані, президент має право звернутись до парламенту щодо продовження законності резолюцій. Коли ж цього не здійснено, вони вважаються такими, що втратили чинність. Президент володіє правом представлення до парламенту законопроектів та ветоування законів. Щоб накладати вето, глава держави повинен повернути законопроект на повторне читання до парламенту упродовж 30 днів. Якщо ж цього не робиться, закон вступає в дію. Ветований законопроект депутати можуть здолати голосуванням в абсолютну більшість голосів.

Глава держави не може розпускати два скликання парламентарів поспіль внаслідок однієї причини. Досторокові вибори призначаються за шістьдесят днів після оголошення президентського указу щодо розпуску парламенту. А загалом в Конституції доволі нечітко прописані умови розпуску парламенту: „Глава Республіки не може розпускати парламент якщо це непотрібно” (стаття 136) [5]. Президент призначає віце-президента, а також може його звільнити. Це ж стосується і прем'єр-міністра. Кабінет призначається президентським наказом після консультацій з прем'єром. Глава держави може скликати позачергові

засідання уряду, відвідувати їх за власним бажанням, а також коли присутній, головувати на засіданні кабміну.

Глава держави наділений правом видавати накази щодо створення господарських та адміністративних установ для ведення поточної діяльності. За умови виникнення необхідності, президент має право видавати термінові декрети від імені Народної асамблеї, якщо парламент не є на сесії або розпущений. Такий декрет має силу закону і за п'ятнадцять днів повинен бути представлений на розгляд позачергової сесії парламенту, або ж впродовж 15 днів – на сесії новообраної Народної асамблеї. Президент особисто призначає командувачів військових, а сам вважається головнокомандувачем. Крім того, глава держави призначає дипломатів в іноземні країни та акредитує іноземних послів у Єгипті. Президент наділений повноваженнями оголошувати надзвичайний стан та дарувати амністію; він підписує міжнародні угоди та виступає з ними у парламенті. Однак угоди, які можуть мати своїм наслідком зміни у територіальній цілісності держави та в державному бюджеті, потребують схвалення в парламенті. Лише глава держави може притянути до кримінальної відповідальності міністра.

Президент призначає 10 з 454 депутатів Народної асамблеї. Глава держави може звертатись до Народної асамблеї з ініціативою внести конституційні зміни. Вони повинні бути підтримані кількістю у дві третіх голосів парламентарів. Якщо ж дві третіх голосів не набирається, конституція забороняє повертатись до перегляду розглянутої статті швидше, ніж через один рік. Коли ж парламентарі вносять зміни абсолютною більшістю голосів, конституційні зміни виносяться на референдум, та вступають в дію (або не вступають) з моменту оголошення офіційних результатів плебісциту. Конституція дозволяє виступати президенту перед Народною асамблеєю та дорадчим органом „Шура” з будь-яким зверненням.

Отже, у Єгипті глава держави також має можливість доволі контрольовано проводити політичний процес і користується широкими повноваженнями, однак, на відміну від глави держави КСА, позиція президента в АР Єгипет відрізняється такими вагомими критеріями: виборність; обмеженість повноважень Конституцією та парламентом; можливість припинення повноважень; строковість.

Порівнюючи впливовість та повноваження глав держав КСА та АР Єгипет у кількісному вимірі, доцільно застосувати методіку А. Сіарофа, який пропонує брати до уваги не лише конституційні положення, але й політичну практику. До уваги беруться такі повноваження глави держави, як вибори прямим голосуванням; перервність повноважень глави держави; його право накладення вето; вводити надзвичайний стан; здатність розпустити парламент та багато інших критеріїв. За наявності індикатора додається „1”, за його відсутності – „0” (таблиця).

Кількісна оцінка повноважень глав держав

<i>Індикатор</i>	<i>КСА</i>	<i>АР Єгипет</i>
Вибори глави держави прямим голосуванням	0	1
Одночасні вибори глави держави та законодавчого органу	0	0
Дискреційні повноваження глави держави	0	1
Головування глави держави на засіданнях кабміну	1	1
Право вето глави держави	1	1
Право глави держави вводити надзвичайний стан на тривалий термін та видавати укази, що прирівнюються до законів	1	1
Провідна роль глави держави у зовнішній політиці	1	1
Провідна роль президента у формуванні уряду	1	1
Можливість глави держави розпустити законодавчий орган	1	0
Усього	6	7

Отримані показники глав держав у 6 балів в КСА та 7 – в Єгипті засвідчують провідну роль інституту глави держави в інституційній складовій політичних систем цих країн. Це свідчить про негативний перебіг транзитних процесів: замість лібералізаційних змін та зменшення ролі цього політичного інституту принаймні в Арабській Республіці Єгипет, відбувається тенденція до зрівняння кількісних показників з абсолютним монархом – главою держави у КСА. Хоча варто визнати позитивними конституційні зміни в

Єгипті, де народний референдум був замінений загальними виборами президента, однак на практиці це не змінило картину впливовості інституту глави держави. Абсолютизм в КСА підсилює авторитарні позиції монарха.

Підсумовуючи сказане, доходимо таких висновків:

1. Незалежно від форми державного правління, глави держав КСА та Єгипту відзначаються тривалим правлінням; обидва характеризуються авторитарними тенденціями, за винятком методів: монарх КСА легалізував свій абсолютизм, а президенту Єгипту вдається керувати без міцної опозиції завдяки парламентській більшості.

2. Конституційні лібералізаційні зміни, хоча й виглядають демократично, але вони подекуди розраховані на продовження власного правління або ж своєї сім'ї; обидва – і президент, і король стоять перед викликами зростаючої кількості населення, продовольчої кризи, безробіття, тероризму тощо. Вирішення цих проблем матиме у найближчий час найпотужніший вплив на їхній імідж як всередині держав, так і у світі.

3. Інститут президента АР Єгипет – доволі обмежений законом у широті своїх повноважень, проте Х. Мубарак особисто вдало користується навіть наявними можливостями для авторитарного правління впродовж 27 років. Інститут короля необмежений цивільними нормами, яких в державі майже немає. Король – єдине джерело влади. До спільностей між досліджуваними інститутами ми відносимо право накладання вето главою держави; головування на засіданнях уряду; право запроваджувати надзвичайний стан; видавати нормативно-правові акти, які мають силу закону; визначальна роль у здійсненні зовнішньої політики; можливість призначати членів парламенту (хоча б мінімально у Єгипті); існуюча і лояльна до глави держави більшість в парламенті (АР Єгипет) та цілком залежні від монарха члени Меджлісу аш-Шура (у КСА). До відмінностей належать можливість обирання глави держави всенародним голосуванням; право розпуску парламенту главою держави; строковість каденції; право поєднувати посаду глави держави та прем'єр-міністра.

4. За методикою А. Сіарофа з кількісного визначення обсягу повноважень глав держав, президент АР Єгипет отримав 7, а монарх КСА – 6 балів. Отже, обоє користуються доволі широкими повноваженнями (майже рівними), що робить інститут найвпливовішим у політичних системах цих країн, незважаючи на відмінності у формі державного правління. Отож, у Єгипті прослідковуються негативні транзитні процеси, які перетворюють цю країну із президентсько-парламентської у суперпрезидентську. У практичному політичному процесі вона наблизиться до абсолютної монархії. Широкі повноваження глави держави роблять виконавчу гілку влади у політичних системах АР Єгипет та КСА моністичною.

Перспектива подальших досліджень полягає у вивченні зв'язків інституту глави держави з іншими політичними інститутами АР Єгипет та КСА, можливості його послаблення з метою досягнення балансу в інституційній складовій політичних систем цих країн.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вістовий О. „Інтер” зірвався з ланцюга // Газета „Наша Батьківщина”. 2009. – № 7 (174) – від 26 лютого 2009 р.
2. Сапронова М.А. Государственный строй и конституции арабских республик. – М.: Муравей, 2003 – 328 с.
3. Сэссон Дж. Мемуары принцессы-2. Дочери Султана // Пер. с англ. Ю. Балаяна. – СПб.: Амфора. ТИД амфора, 2008. – 302 с.
4. CIA world factbook: directory on Saudi Arabia [The US Central Intelligence Agency]. – Washington, USA, 2008. – Режим доступу: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sa.html>.
5. Constitution of Arab Republic of Egypt. Since August. The 21th, 2005. – Official edition. – Cairo, AR Egypt: State Information Service, 2008. – Режим доступу: <http://www.sis.gov.eg/En/Politics/Presidency/President/Resume/040105010000000001.htm>.
6. Majlis Ash Shura Law: since 28.08.1992 – Official edition. – Washington, USA, 2008. – Режим доступу: <http://www.saudiembassy.net/Country/shura/law%20of%20governance.asp>.
7. The Basic Law of Governance of Kingdom of Saudi Arabia: A/91: 1991. – Official Edition. – Washington DC, USA: Embassy of KSA in the USA, 2008. – Режим доступу: <http://www.saudiembassy.net/Country/Government/law%20of%20governance.asp>.
8. The Law of Judiciary. M/ 64: 1975. – Official edition. – Washington, USA, 2008. – Режим доступу: <http://www.saudiembassy.net/Country/judiciary/law%20of%20governance.asp>.